

Arallgyfeirio Incwm – Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri

Blwyddyn archwilio: 2022-23

Dyddiad cyhoeddi: Mai 2023

Cyfeirnod y ddogfen: 3587A2023

Paratowyd y ddogfen hon at ddefnydd mewnol Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri fel rhan o waith a gyflawnir yn unol ag Adran 17 Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 ac Adran 15 Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Ni chymerir unrhyw gyfrifoldeb gan yr Archwilydd Cyffredinol na staff Archwilio Cymru mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog na chyflogai arall yn eu cymhwyster unigol, nac mewn perthynas ag unrhyw drydydd parti.

Os derbynir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000.

Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partiön perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru ac Archwilio Cymru yn drydydd partiön perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu ailddefnyddio'r ddogfen hon i Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

This document is also available in English.

Cynnwys

Mae gan yr Awdurdod hanes cryf o godi arian a rheoli adnoddau. Mae mynd i'r afael â diffygion yn y gyllideb yn y dyfodol er mwyn sicrhau bod ei ddibenion statudol yn parhau i gael eu cyflawni a rheoli asedau allweddol yn ei gwneud hi'n ofynnol i'r Awdurdod bennu gweledigaeth glir.

Adroddiad cryno

Crynodeb 4

Adroddiad manwl

Rhan 1 – Arallgyfeirio incwm – y risgiau a'r heriau sy'n wynebu Awdurdodau Parciau Cenedlaethol 7

Rhan 2 – Arallgyfeirio incwm yn Eryri 10

Rhan 3 – Arferion gorau wrth arallgyfeirio incwm 15

Atodiadau

Atodiad 1 – Rhestr wirio hunanasesu 17

Adroddiad cryno

Crynodeb

Yr hyn a adolygwyd gennym a pham

- 1 Fel rhan o raglen waith yr Archwilydd Cyffredinol ar gyfer 2022-23, adolygwyd sut mae Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri (yr Awdurdod) yn amrywio ei ffrydiau incwm i gefnogi'r gwaith o gyflawni ei gyfrifoldebau statudol.
- 2 Mae gan Awdurdodau Parciau Cenedlaethol ddau ddiben statudol o dan Ddeddf yr Amgylchedd 1995: gwarchod a gwella harddwch naturiol, bywyd gwylt a threftadaeth ddiwylliannol y Parciau Cenedlaethol; a hyrwyddo cyfleoedd i'r cyhoedd ddeall a mwynhau nodweddiad arbennig y Parc. Mae dyletswydd arnynt hefyd i geisio meithrin llesiant cymdeithasol ac economaidd y cymunedau lleol, ac felly chwarae rhan allweddol wrth annog datblygu cynaliadwy gwledig a chefnogi'r economi leol.
- 3 Mae Awdurdodau Parciau Cenedlaethol Cymru yn cael incwm drwy nifer o wahanol ddulliau. Mae Llywodraeth Cymru yn pennu lefel gymeradwy'r Awdurdod o wariant refeniw net ar gyfer y flwyddyn ac yn talu 75% o hyn mewn Grant Parc Cenedlaethol. Codir y 25% sy'n weddill drwy godi ardoll ar yr awdurdodau lleol cyfansoddol. Gellir cael rhagor o incwm o geisiadau am arian grant ychwanegol, gwerthu asedau, gweithgarwch masnachu, ffioedd, a llog o offerynnau ariannol.
- 4 Mae cyni wedi arwain at ostyngiad mewn termau real yn lefel Grant Parc Cenedlaethol Llywodraeth Cymru dros y blynyddoedd diwethaf, ac wedi hynny, y swm cymharol y gall ei godi drwy'r ardoll. Mae **Arddangosyn 1** yn dangos bod y duedd hon am barhau gyda'r dyraniad dros dro yn aros yn ei unfan am y ddwy flynedd nesaf. O ystyried chwyddiant, mae hyn yn cynrychioli toriad grant mewn termau real.

Arddangosyn 1: Grant Craidd Llywodraeth Cymru 2022-23 i 2024-25

Awdurdod Parc Cenedlaethol	2022-23 – Terfynol	2023-24 – Arfaethedig	2024-25 – Arfaethedig
Bannau Brycheiniog	£3.109 miliwn	£3.109 miliwn	£3.109 miliwn
Eryri	£4.120 miliwn	£4.120 miliwn	£4.120 miliwn
Arfordir Penfro	£3.249 miliwn	£3.249 miliwn	£3.249 miliwn
Cyfanswm	£10.479 miliwn	£10.479 miliwn	£10.479 miliwn

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru

- 5 O ganlyniad, ac o ganlyniad i'r gostyngiadau hyn, bydd Awdurdodau Parciau Cenedlaethol yn fwyfwy dibynnol ar ffynonellau cyllid eraill, gan gynnwys prosiectau a ariennir gan grantiau a ffrydiau incwm newydd. Mae Llywodraeth Cymru wedi annog y cyfeiriad hwn, gan nodi'n flaenorol ei disgwyliad y dylai

Awdurdodau Parciau Cenedlaethol yng Nghymru gynyddu lefel y refeniw a gynhyrchir drwy weithgareddau masnachol priodol.¹ Fodd bynnag, mae adolygiadau diweddar gan Archwilio Cymru wedi canfod bod risgiau'n gysylltiedig i hyn². Er enghraifft, mae ffrydiau incwm newydd o ffynonellau cynyddol amrywiol yn rhoi pwysau ar swyddogion i'w rheoli, ac mae angen i systemau rheoli ariannol weithio'n effeithiol i fonitro gwariant o fewn yr adnoddau sydd ar gael.

- 6 Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig a fabwysiadwyd ym mis Ebrill 2023 yn amlygu'r pwysau ariannol sy'n wynebu'r Awdurdod. Mae'n dangos dibyniaeth gynyddol ar gronfeydd ariannol wrth gefn i ychwanegu at ei gyllideb sylfaenol, yn rhannol oherwydd effaith chwyddiant. Er enghraifft, roedd y defnydd o gronfeydd ariannol wrth gefn yn cynrychioli 14% o gyllideb sylfaenol yr Awdurdod yn 2022-23. Mae'r gyfran hon wedi cynyddu i 34% yn 2023-24³.
- 7 Yn y pen draw, mae angen mwy o gadernid ariannol ar Awdurdodau Parciau Cenedlaethol i gyflawni'n effeithiol yn erbyn yr agenda uchelgeisiol a bennwyd gan Weinidog Newid Hinsawdd Llywodraeth Cymru.⁴ Er mwyn gwneud hyn mae angen i Aelodau a swyddogion yr Awdurdod feddu ar y weledigaeth, y sgiliau a'r arbenigedd cywir i osod strategaeth ar gyfer arallgyfeirio incwm. Ochr yn ochr â hyn, rhaid i drefniadau llywodraethu cadarn graffu'n briodol ac yn effeithiol er mwyn helpu i arfarnu risgiau a gwobrau unrhyw weithgarwch newydd arfaethedig.
- 8 Ceisiodd yr adolygiad hwn asesu a oedd gan yr Awdurdod y weledigaeth a'r systemau cywir ar waith i amrywio ei ffrydiau incwm, gan sicrhau bod penderfyniadau'n cael eu cynllunio, eu rheoli a'u cyflawni'n effeithiol heb beryglu ei allu i gyflawni ei ddibenion a'i ddyletswydd statudol.
- 9 Gwnaethom gynnal yr adolygiad yn ystod y cyfnod rhwng Tachwedd 2022 a Mawrth 2023.

Yr hyn a nodwyd gennym

- 10 Nod ein hadolygiad oedd ateb y cwestiwn: **A yw'r Awdurdod wedi gosod systemau effeithiol i ystyried a chymeradwyo a ddylai ddilyn cyfleoedd newydd i wneud y gorau o incwm a sut?** Gwnaethom ystyried hyn yng nghydestun y modd y mae'r Awdurdod yn cyflawni ei ddibenion statudol.

¹ Llywodraeth Cymru, Gorffennaf 2018, [Gwerthfawr a chydnerth – Blaenoriaethau ar gyfer Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol a Pharciau Cenedlaethol](#), Gorffennaf 2018

² Archwilio Cymru, [Gwasanaethau Cydnerth a Chynaliadwy yn Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri](#), Ebrill 2021

³ Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri, [Cynllun Ariannol Canol Tymor Awdurdod: 2023-24 – 2026-27, Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri](#), Ebrill 2023

⁴ Gweinidog Newid Hinsawdd Llywodraeth Cymru, [Awdurdodau parciau cenedlaethol: llythyr cylch gwaith tymor y llywodraeth, Gweinidog Newid Hinsawdd Llywodraeth Cymru](#), Mai 2022

- 11 Yn Eryri, nodwyd gennym fod gan yr **Awdurdod hanes cryf o godi arian a rheoli adnoddau. Mae mynd i'r afael â diffygion yn y gyllideb yn y dyfodol er mwyn sicrhau bod ei ddibenion statudol yn parhau i gael eu cyflawni a rheoli asedau allweddol yn ei gwneud hi'n ofynnol i'r Awdurdod bennu gweledigaeth glir.**

Argymhellion

Arddangosyn 2: argymhellion

Mae'r tabl isod yn nodi'r argymhellion rydym wedi'u nodi yn dilyn yr adolygiad hwn.

Argymhellion

Dull strategol o arallgyfeirio incwm

- A1 Mae arallgyfeirio incwm yn ei gwneud hi'n ofynnol i Awdurdodau Parciau Cenedlaethol gael digon o gapasiti, y sgiliau cywir a systemau cadarn ond ystywyth i fod ar waith. Rydym yn argymhell bod yr Awdurdod:
- yn defnyddio ein hoffer hunanarfarnu (**Atodiad 1**) i nodi ei gryfderau a'i wendidau presennol, a datblygu strategaeth ar gyfer arallgyfeirio incwm; a
  - fel rhan o'i strategaeth ar gyfer arallgyfeirio incwm, yn gosod mesurau perfformiad CAMPUS a systemau llywodraethu priodol er mwyn sicrhau prosesau monitro a chraffu digonol ar gyflawni'r cynllun gweithredu y cytunwyd arno sy'n deillio o'i hunanwerthusiad.

Plas Tan y Bwlch

- A2 Yn **Rhan 2** o'r adroddiad hwn, rydym yn tynnu sylw at heriau ariannol parhaus ym Mhlas Tan y Bwlch. Rydym yn argymhell bod yr Awdurdod yn adolygu ei fodel gweithredu ym Mhlas Tan y Bwlch i gynnal gwerthusiad cost a budd o'r cyfleuster er mwyn pennu ei strategaeth ar gyfer y safle yn y dyfodol, a hynny o fewn y 12 mis nesaf.

Adroddiad manwl

Rhan 1 – Arallgyfeirio incwm – y risgiau a'r heriau sy'n wynebu Awdurdodau Parciau Cenedlaethol

- 12 Mae cynhyrchu incwm bob amser wedi bod yn rhan bwysig o weithrediad Awdurdodau Parciau Cenedlaethol. Er bod cyllid craidd ar gael ar gyfer y gweithgareddau o ddydd i ddydd, ynghyd â chyllid ardoll gan brif gynghorau, mae Awdurdodau Parciau Cenedlaethol wedi denu cyllid ychwanegol i gyflawni prosiectau penodol ers tro. Fodd bynnag, mae cyfyngiadau cyllid dros y blynyddoedd diwethaf wedi arwain at newid mewn disgwyliadau, gyda chyrff cyhoeddus angen cynhyrchu mwy o incwm yn uniongyrchol i barhau i gyflawni yn erbyn eu dibenion. Gall fod yn anodd sicrhau cydbwysedd, ac mae angen dull strategol cadarn ar Awdurdodau i gynhyrchu incwm o fewn fframwaith eu dyletswyddau craidd. Dyma rywbeth y mae llawer o gyrff cyhoeddus yn mynd i'r afael ag ef⁵.
- 13 Wrth benderfynu ar strategaeth arallgyfeirio incwm, mae'n rhaid i'r Awdurdod ystyried y ffordd orau o gydbwysu anghenion rhanddeiliaid lleol a chenedlaethol a'r sensitifrwydd o ymgymryd â mentrau amgen yn amgylchedd unigryw Parc Cenedlaethol. Mae angen ystyried y math o weithgaredd a ddilynir, a'r risgiau cysylltiedig yn ofalus. Mae **Arddangosyn 3** yn nodi'r continwmm risg ar gyfer cynhyrchu incwm.

Arddangosyn 3 – continwmm risg ar gyfer arallgyfeirio incwm gan Awdurdodau Parciau Cenedlaethol

Risg isel	Risg ganolig	Risg uchel
Cynigion am brosiectau a grantiau diffiniedig y mae gan Awdurdod y Parc Cenedlaethol hanes o'u sicrhau a'u cyflawni.	Sicrhau bod asedau a gwasanaethau cyfredol a ddefnyddir fel offeryn cynhyrchu incwm craidd yn adennill costau fel gofyniad sylfaenol a chynhyrchu gwarged lle bynnag y bo modd drwy, er enghraifft, leihau costau, codi taliadau, denu cwsmeriaid newydd a/neu beidio â darparu cymorthdaliadau.	Mynd i mewn i fentrau masnachol cwbl newydd mewn meysydd anhraddodiadol a allai fod yn cystadlu â rhanddeiliaid eraill yn y Parc Cenedlaethol.

Ffynhonnell: Archwilio Cymru

- 14 Yn draddodiadol, mae Awdurdodau Parciau Cenedlaethol yng Nghymru wedi tueddu i ganolbwyntio ar eu ffrydiau incwm presennol yn hytrach nag archwilio

⁵ Archwilio Cymru, Masnacheiddio mewn Llywodraeth Leol, Archwilio Cymru, Hydref 2020

cyfleoedd cwbl newydd i arallgyfeirio eu hincwm, gan gynnwys llwybrau masnachol newydd gyda lefelau uwch o risg. Mae parhau â'r dull traddodiadol hwn, ynddo'i hun, yn mynd yn fwyfwy peryglus, gan ei fod yn dibynnu'n ormodol ar ffynhonnell incwm sy'n lleihau. Y tu hwnt i hyn, mae rhai opsiynau eraill y mae Awdurdodau Parciau Cenedlaethol yn eu dilyn, yn amrywio o ran y risgiau a gyflwynir ganddynt:

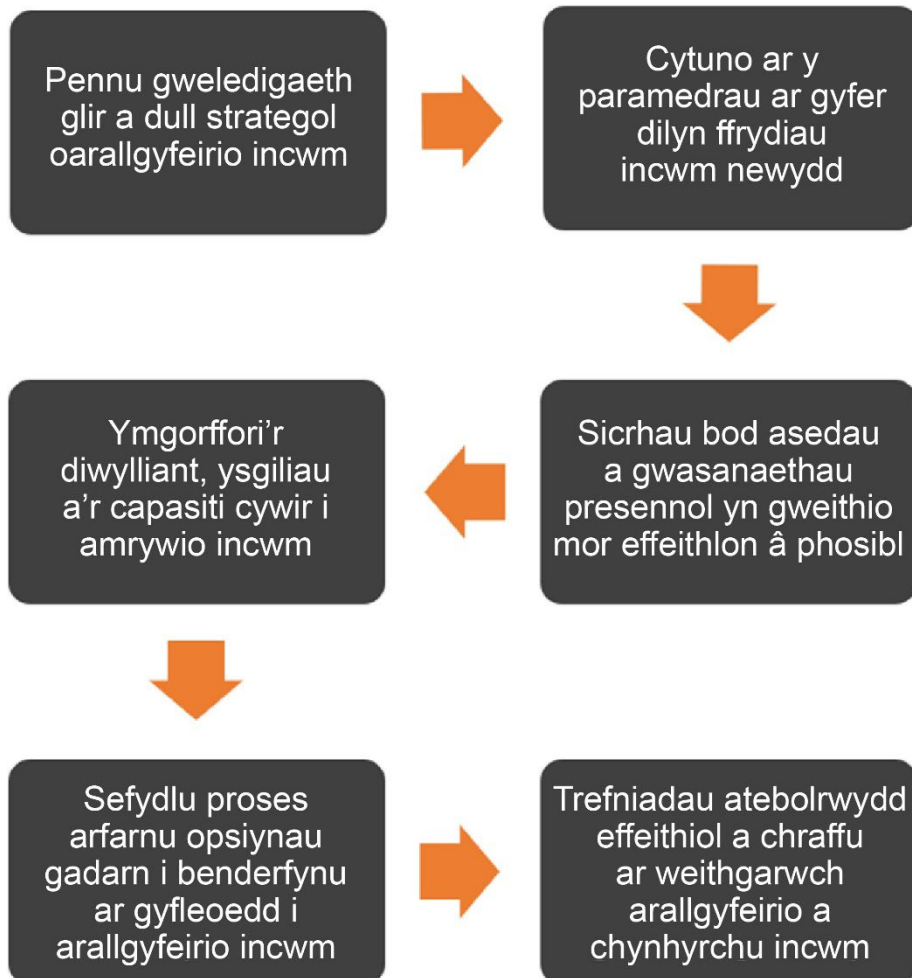
- mae dulliau risg isel yn golygu bod Awdurdodau'n buddsoddi adnoddau sylweddol er mwyn sicrhau cynigion sy'n cyfateb i gryfderau'r Awdurdodau, lle mae swyddogion yn meddu ar y sgiliau, y galluoedd a'r profiad i ymdrin â gweithgareddau cyfarwydd. Arweinir y rhain gan brosiectau lle mae'r Awdurdod wedi cyflawni lefel o lwyddiant yn flaenorol. Fel arfer mae cynigion ar gyfer symiau penodol o arian gydag amcanion clir. Mae rhai risgiau sy'n gysylltiedig â'r dull hwn yn cynnwys gorlwytho capasiti corfforaethol yr Awdurdod os na chaiff effaith ganlyniadol cyflawni prosiectau lluosog a ariennir gan grant ei hystyried yn briodol.
- gall dulliau risg ganolig gynnwys ystyried gwahanol weithgareddau, megis gwella perfformiad masnachol asedau presennol. Er enghraifft, gwneud y gorau o leoedd manwerthu mewn canolfannau gwybodaeth, neu gynyddu taliadau parcio ceir. Mae ystyriaethau sylfaenol ynghylch lefel gytunedig y cymhorthdal a fuddsoddir mewn asedau a gwasanaethau, a sut y caiff gwargedion eu hail-fuddsoddi yn allweddol i hyn.
- nodweddir ymagweddau risg uwch gan newid mwy sylfaenol i feysydd o weithgarwch masnachol sydd y tu allan i ffiniau traddodiadol yr Awdurdod. Daw risgiau o Awdurdodau sy'n fwy agored i ddirywiad yn y farchnad allanol, yn enwedig mewn cystadleuaeth â gweithrediadau masnachol preifat eraill yn y Parc. Mae'r llwybrau anhraddodiadol hyn yn debygol o gynnwys agweddau ar weithgarwch nad ydynt o fudd uniongyrchol i amcanion yr Awdurdod, felly maent yn dibynnu ar wneud elw sylweddol ar fuddsoddiad er mwyn helpu i ariannu gwaith ehangach yr Awdurdod.

15 Yr hyn sy'n allweddol i bob agwedd ar arallgyfeirio incwm yw dilyn opsiynau gyda'ch 'llygaid ar agor lled y pen' – gan gymryd risgiau wedi'u rheoli'n dda lle y bo'n briodol; bod yn barod i roi'r gorau iddi os nad yw rhywbeth yn gweithio, a chadw'n driw i'ch amcanion a'ch dibenion craidd. Mae ein hadroddiad ar Fasnacheiddio mewn Llywodraeth Leol⁶ yn nodi'r blociau adeiladu sylfaenol i gyrrff cyhoeddus wrth iddynt fwrw ymlaen â dull mwy amrywiol o gynhyrchu incwm. Mae adran nesaf yr adroddiad hwn wedi'i strwythuro o amgylch y blociau adeiladu hyn a grynhoir yn **Arddangosyn 4**.

⁶ Archwilio Cymru, [Masnacheiddio mewn Llywodraeth Leol](#), Archwilio Cymru, Hydref 2020

Arddangosyn 4 – blociau adeiladu allweddol arallgyfeirio incwm

Ffynhonnell: Archwilio Cymru

Rhan 2 – Arallgyfeirio Incwm yn Eryri

- 16 Adolygwyd y trefniadau yn yr Awdurdod gennym, gan edrych ar berfformiad presennol yn erbyn pob un o'r cwestiynau sylfaenol hyn wrth ystyried rheoli ffrydiau incwm presennol a ffrydiau incwm newydd. Nodir ein canfyddiadau allweddol isod.

Pennu gweledigaeth glir a dull strategol o arallgyfeirio incwm

- 17 Mae arallgyfeirio incwm yn Eryri wedi esblygu'n naturiol dros nifer o flynyddoedd. Mae'r Awdurdod yn canolbwyntio'n bennaf ar dynnu arian grant i lawr er mwyn cyflwyno mwy o weithgareddau i hyrwyddo a chyflawni'r dibenion craidd o fewn y Parc Cenedlaethol. Mae hyn yn rhannol oherwydd yr angen yn wyneb cyni, gyda'r Awdurdod yn cydnabod y gall gyflawni mwy i gefnogi nodweddion arbennig yr ardal drwy weithio mewn partneriaeth â chyrrff ariannu allanol.
- 18 Er ei fod yn rhan sefydledig o fodel gweithredu'r sefydliad erbyn hyn, ni chafodd y dull ariannu hwn erioed ei nodi'n strategol, ac mae'r pwyslais cynyddol ar gyflawni prosiectau a ariennir gan grantiau wedi cyflwyno rhai heriau capasiti nas rhagwelwyd yn y gorffennol⁷. Mewn ymateb i adroddiadau blaenorol Archwilio Cymru, mae'r Awdurdod wedi ceisio mynd i'r afael â hyn – er enghraifft, drwy ddatblygu ac ymgorffori'r defnydd o'i becyn cymorth rheoli prosiect.
- 19 Ychydig o flaenoriaeth sydd i dyfu incwm masnachol yn yr ystyr mwy traddodiadol ac archwilio ffyrdd eraill o gynhyrchu refeniw, er gwaethaf disgwyliadau Llywodraeth Cymru⁸. Er nad oes gan Eryri, fel Awdurdodau Parciau Cenedlaethol eraill, yr un pwerau na rhyddid masnachol ag awdurdodau unedol o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021⁹, mae'n dal o fewn ei gallu i wneud llawer mwy nag y mae'n ei wneud ar hyn o bryd. O ystyried y cyfyngiadau ariannol sy'n wynebu refeniw grant traddodiadol yr Awdurdod yn y blynyddoedd i ddod (gweler **Arddangosyn 1**), mae parhau â'i ffyrdd traddodiadol o weithio heb gydnabod bod angen arallgyfeirio ffrydiau incwm ymhellach, yn beryglus a bydd yn gwneud bodloni ¹⁰ blaenoriaethau llythyr cylch gwaith Llywodraeth Cymru yn heriol.

⁷ Archwilio Cymru, [Gwasanaethau Cydnerth a Chynaliadwy yn Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri](#), Ebrill 2021

⁸ Llywodraeth Cymru, [Gwerthfawr a chydnerth – Blaenoriaethau ar gyfer Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol a Pharciau Cenedlaethol](#), Gorffennaf 2018

⁹ Llywodraeth Cymru, [Datganiad Ysgrifenedig: Rheoliadau'r Pŵer Cymhwysedd Cyffredinol \(Diben Masnachol\) \(Amodau\) \(Cymru\) \(Diwygio\) 2022 a Gorchymyn Llywodraeth Leol \(Awdurdodau Perthnasol\) \(Pŵer i Fasnachu\) \(Cymru\) 2022](#), 6 Ebrill 2022

¹⁰ Gweinidog Newid Hinsawdd Llywodraeth Cymru, [Awdurdodau parciau cenedlaethol: llythyr cylch gwaith tymor y llywodraeth](#), Gweinidog Newid Hinsawdd Llywodraeth Cymru, Mai 2022

Cytuno ar y paramedrau ar gyfer dilyn ffrydiau incwm newydd

- 20 Fel gydag unrhyw gorff cyhoeddus y gellir ymddiried stiwardiaeth arian trethdalwyr iddo, rhaid i'r Awdurdod ystyried moeseg o ran sut mae'n buddsoddi ac yn defnyddio adnoddau. Mae hon yn ystyriaeth bwysig o ran arallgyfeirio incwm. Mae dibenion statudol yr Awdurdod o dan Ddeddf yr Amgylchedd 1995 yn sail i'w fodolaeth ac yn darparu fframwaith moesegol da ar gyfer mynd ar drywydd ffrydiau incwm newydd.
- 21 Nodwyd gennym fod swyddogion yn hyddysg yn egwyddorion a dibenion y Parc Cenedlaethol, gan fod yn ddefnyddiol pan fyddant wedi dod ar draws ystyriaethau moesegol:
- mae tair canolfan wybodaeth yr Awdurdod i gyd yn cynnwys mannau manwerthu ac mae ystyriaethau moesegol o ran yr hyn sy'n cael ei stocio a'i werthu yn y siopau hyn. Mae'r egwyddorion a sefydlwyd gan y Rheolwr Twristiaeth Gynaliadwy yn helpu i sicrhau bod y dull a ddefnyddir yn y mannau manwerthu hyn yn unol â dibenion a dyletswydd statudol yr Awdurdod. Er enghraifft, mae blaenoriaethu cynnyrch lleol o ffynonellau moesegol yn helpu i hybu dealltwriaeth o'r ardal, yn lleihau ôl troed carbon, ac yn cefnogi'r economi leol. Mae'r Awdurdod hefyd yn ceisio osgoi cystadlu'n uniongyrchol â busnesau cyfagos o ran yr hyn y maent yn ei werthu yn y mannau manwerthu hyn.
  - mae ystyriaethau moesegol perthnasol o ran sut mae'r Awdurdod yn bartner â gwahanol gyrff ariannu. Er enghraifft, drwy bartneriaeth Parciau Cenedlaethol y DU gyfan, mae'r Awdurdod yn elwa ar fuddsoddiadau y mae'r Grŵp BMW yn eu gwneud i wella seilwaith cerbydau trydan¹¹.
  - meysydd parcio'r Awdurdod yw ei ffynhonnell fwyaf o incwm a gynhyrchir yn uniongyrchol. Mae ystyriaethau moesegol wrth benderfynu faint mae'n ei godi ar bobl i ddefnyddio meysydd parcio'r Awdurdod. Er enghraifft, gall codi gormod atal pobl rhag mwynhau nodweddion arbennig y Parc Cenedlaethol a pheryglu gwneud yr ardal yn gyfyngedig i'r rhai sy'n gallu ei fforddio. Mae maes parcio mwyaf poblogaidd yr Awdurdod ym Mhen y Pas yn cynhyrchu incwm sylweddol gan ddefnyddwyr. Yn gadarnhaol, nodwyd gennym fod swyddogion yn dangos dealltwriaeth dda o sut y gellir cyfiawnhau'r gost uchel, gyda'r Awdurdod yn defnyddio'r arian i gyfrannu at welliannau i seilwaith trafnidiaeth lleol, gan gynnwys gwasanaeth bws Sherpa's Wyddfa i hyrwyddo mynediad ehangach i'r Wyddfa.
- 22 Mae'r enghreifftiau hyn yn dangos bod dull yr Awdurdod o osod paramedrau moesegol wedi bod yn gymesur ac yn gymesur â'i weithgarwch hyd yn hyn.
- 23 Fodd bynnag, os yw am fynd ar drywydd cyfleoedd cynhyrchu incwm mwy amrywiol yn effeithiol yn y dyfodol, bydd angen iddo fyfyr ar y foeseg a chytuno ar

¹¹ [BMW announces partnership with National Parks UK to improve EV access and boost nature restoration \(bmwgroup.com\)](https://www.bmwgroup.com)

ei bamedrau ar gyfer dilyn ffrydiau incwm newydd, er mwyn sicrhau ei fod yn parhau i fod yn drwm i'w ddibenion a'i amcanion statudol. Er mwyn helpu i roi cyfeiriad, mae angen i'r Awdurdod gytuno ar ei bamedrau strategol i'w helpu i benderfynu ar opsiynau ar gyfer y dyfodol.

Sicrhau bod asedau a gwasanaethau presennol yn gweithio mor effeithlon â phosibl

- 24 Nid oes diffiniad y cytunwyd arno o'r hyn sy'n gyfystyr ag arallgyfeirio incwm. Ar un lefel, gall olygu gweithredu asedau a gwasanaethau yn fwy effeithlon drwy, er enghraifft, leihau costau, codi taliadau, neu ddenu cwsmeriaid a defnyddwyr newydd. Yn allweddol i hyn mae cytuno ar lefel y cymhorthdal a ddarperir i wasanaethau ac asedau, ac ystyried gwneud hynny mewn ffordd sy'n adlewyrchu 'gwir' gost rhedeg asedau ac ail-fuddsoddi unrhyw wargedion yn briodol.
- 25 Mae portffolio asedau'r Awdurdod yn uniongyrchol gysylltiedig â'r cyfleoedd sydd ar gael iddo o ran creu incwm. Gellir rhedeg asedau mewn ffordd ddiogel, risg isel sy'n costio arian i'w rhedeg, ond sy'n cyflawni amcanion yr Awdurdod yn uniongyrchol. Ar y pegwn arall, gall asedau weithredu'n fasnachol mewn ffordd sy'n cyfrannu ychydig iawn yn uniongyrchol at ddibenion yr Awdurdod, ond sy'n gwneud elw sylweddol sydd wedyn yn cael ei ail-fuddsoddi gan yr Awdurdod i gyflawni camau gweithredu i gefnogi ei ddibenion.
- 26 Yn Eryri, mae gan yr Awdurdod nifer o gynlluniau ar waith sy'n berthnasol i redeg asedau penodol, yn ogystal â pholisi rheoli asedau troswaol. Mae ei Gynllun Rheoli Asedau yn amlgu'r angen i 'geisio potensial cynhyrchu incwm lle bo modd' o'i asedau. Mae ganddo hefyd bolisi gwaredu asedau sy'n canolbwyntio ar y cyfraniad y mae asedau'n ei wneud at ei ddibenion statudol, er bod y sbardun ar gyfer adolygu asedau yn unol â'r polisi hwn yn aneglur. Mae gan yr Awdurdod ddull cymysg o redeg ei asedau:
- mae gan yr Awdurdod ddull da o reoli ei feysydd parcio. Maent yn cynhyrchu incwm sylweddol i'r Awdurdod. O ran defnyddio'r gwaged a gynhyrchir, mae gwaith cynnal a chadw ac uwchraddio yn cymryd blaenoriaeth - e.e. buddsoddi mewn peiriannau talu ac arddangos modern. Yn eu tro, mae'r gwelliannau hyn a'r datblygiadau megis systemau archebu ar-lein ymlaen llaw ar gyfer maes parcio Pen y Pas yn helpu i hybu proffidioldeb. Mae'r Awdurdod hefyd yn buddsoddi gwaged meysydd parcio mewn seilwaith trafndiaeth lleol i annog ymwelwyr i deithio'n fwy cynaliadwy a lleihau effaith ceir mewn ardaloedd prysur.
  - mae'r manau manwerthu yng nghanolfannau gwybodaeth yr Awdurdod wedi bod yn llwyddiannus. Amlygodd adroddiad i [Berfformiad ac Adnoddau'r Awdurdod y Pwyllgor ym mis Tachwedd 2022](#) gynnydd o bron i 120% yn yr incwm a gynhyrchwyd ar draws y tair canolfan wybodaeth rhwng 2015 a 2022. Cyflawnwyd hyn drwy sefydlu targed incwm ar gyfer pob canolfan wybodaeth, gan ysgogi gwelliant flwyddyn ar ôl blwyddyn. Mae mabwysiadu dull mwy cyfunol o brynu stoc hefyd wedi helpu i wella maint yr elw. Mae

asedau eraill megis Yr Ysgwrn a siopau'r Wardeniaid hefyd yn cael budd o'r dull mwy strategol hwn. Mae'r canolfannau gwybodaeth yn darparu gwasanaeth sy'n cyfrannu'n uniongyrchol at ddibenion statudol yr Awdurdod ac felly'n cael eu hariannu o gyllideb graidd yr Awdurdod. Fodd bynnag, dywedodd swyddogion eu bod yn deall yn iawn y cydbwysedd rhwng canolbwyntio ar gynhyrchu incwm a darparu gwasanaeth, ac mae cyfiawnhad da dros lefel y cymhorthdal a ddarperir i gefnogi'r gwasanaeth.

- mewn cyferbyniad, ar adeg ein harchwiliad nid oedd yn glir sut mae'r model gweithredu ym Mhlas Tan y Bwlch yn cyfrannu at ddibenion statudol yr Awdurdod. Wrth wynebu pwysau ariannu yn y gorffennol, ac yn enwedig yn ystod y pandemig, gwnaeth yr Awdurdod newidiadau a oedd yn mynd â Phlas Tan y Bwlch i ffwrdd o'r ganolfan addysg bwrpasol fel yr oedd ar un adeg. Mae'r cyfleuster bellach yn canolbwyntio ar ddarparu llety gwely a brechwast a digwyddiadau fel priodasau, ond mae'r adeilad rhestredig Gradd 2 yn parhau i gael cymhorthdal sylweddol, ac mae'r Awdurdod wedi'i chael hi'n heriol gwneud y fenter fusnes hon yn broffidiol. Mae **Arddangosyn 2** yn nodi ein hargymhellion yn dilyn yr adolygiad hwn, gan gynnwys ein disgwyliad bod yr Awdurdod yn adolygu ei fodel gweithredu ar gyfer Plas Tan y Bwlch ac yn dangos sut mae ei fuddsoddiad parhaus yn darparu elw yn erbyn ei ddibenion statudol.

Ymgorffori'r diwylliant, y sgiliau a'r capasiti cywir i amrywio incwm

- 27 Hyd yma, mae'r Awdurdod wedi canolbwyntio'n llwyddiannus ar ddenu cyllid grant, a nodwyd gennym fod dealltwriaeth dda ymhlith swyddogion o sut mae'r ffordd hon o weithio yn cefnogi'r gwaith o gyflawni Cynllun Eryri. Fodd bynnag, mae'r Awdurdod wedi wynebu rhai heriau mewn perthynas â sgiliau a chapasiti. Er enghraifft, mae'r ddibyniaeth ar brosiectau a ariennir gan grant a'r nifer cysylltiedig o swyddi cyfnod penodol o fewn yr Awdurdod wedi cyfrannu at drosiant staff uchel dros y blynyddoedd diwethaf. Mae hyn yn peri rhywfaint o risg, yn enwedig o ran cyflwyno prosiectau a dysgu corfforaethol.
- 28 Amlygodd swyddogion y gall y broses o adrodd ar rai grantiau deimlo'n ddiflas ac yn llafurus, yn aml ar ben yr hyn y maent yn ei wneud fel rhan o'r 'brif swydd'. Yn gadarnhaol, mae'r Awdurdod wedi sefydlu swydd o fewn ei adran wardeniaid i fynd i'r afael â hyn. Mae'r rôl yn canolbwyntio ar nodi cyfleoedd grant newydd, datblygu cynigion a chydlynu'r gofynion adrodd. Mae'r rôl hon yn cael effaith gadarnhaol o fewn tîm y wardeniaid, ond nid yw'n cael ei hystyried yn fodel effeithiol i'w ailadrodd ar draws timau eraill a'r ganolfan gorfforaethol o ystyried yr arbenigedd sydd ei angen o ran rhai grantiau.
- 29 Mewn mannau eraill, mae rhai mentrau a phrosiectau wedi ffynnu lle mae'r sgiliau masnachol perthnasol yn bodoli o fewn yr Awdurdod, ond mae'r rhain yn gyfyngedig yn bennaf i'r mannau manwerthu yn ei ganolfannau gwybodaeth.

- 30 Nid yw masnacheiddio yn rhywbeth a gysylltir yn draddodiadol ag Awdurdodau Parciau Cenedlaethol. Er mwyn gwneud hyn yn dda, a lliniaru risg yn effeithiol, mae angen i'r Awdurdod gael rheolaeth a throsolwg gofalus. Gyda phwysau ariannol yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod wneud pethau'n wahanol (a gwneud pethau gwahanol), mae'n bwysig bod diwylliant y sefydliad yn cefnogi swyddogion i roi cynnig ar bethau newydd mewn amgylchedd diogel i fethu.
- 31 Mae'r Awdurdod wedi dangos ei awydd risg yn ystod y blynyddoedd diwethaf, er enghraifft, drwy fuddsoddi mewn asedau proffil uchel megis [Hafod Eryri](#) ac [Yr Ysgwrn](#). Er hyn, heb weledigaeth strategol ar gyfer arallgyfeirio incwm, mae'n anodd i swyddogion brynu i'r cyfeiriad teithio. Wrth fynd ar drywydd arallgyfeirio incwm yn strategol, rhaid i'r Awdurdod fod yn ymwybodol o'r angen i gefnogi ac uwchsgilio staff, a sicrhau bod ei ddiwylliant sefydliadol yn sail i'w ddull gweithredu.

Sefydlu proses arfarnu opsiynau gadarn i benderfynu ar gyfleoedd i arallgyfeirio incwm

- 32 Mae'n bwysig bod gan Awdurdodau Parciau Cenedlaethol brosesau cadarn ar waith er mwyn sicrhau bod mentrau newydd yn cyfrannu at eu dibenion statudol a'u hamcanion craidd. O fewn cyfyngiadau gweithgaredd presennol, mae gan yr Awdurdod ddull da o werthuso cyfleoedd i ddenu cyllid grant newydd. Er enghraifft:
- mae ei ddibyniaeth gynyddol ar fynd ar drywydd prosiectau newydd a ariannwyd gan grantiau yn y gorffennol wedi golygu ei fod yn cael ei arwain gan brosiectau. Fodd bynnag, yn gadarnhaol, nodwyd gennym fod y broses o ddatblygu [Cynllun Eryri](#) – Cynllun Rheoli'r Parc – wedi helpu i fireinio cyfeiriad corfforaethol yr Awdurdod, sydd wedi bod yn ddefnyddiol i ymgorffori prosesau gwerthuso opsiynau mwy cadarn.
  - yn ogystal, tynnodd swyddogion sylw at y modd y mae pecyn cymorth rheoli prosiect yr Awdurdod bellach yn ei alluogi i fesur effaith ganlyniadol prosiectau a ariennir gan grantiau ar y capasiti corfforaethol, a bu'n llwyddiannus wrth ymgorffori'r costau ychwanegol hyn mewn rhai ceisiadau am grantiau.
- 33 Yn strategol, nid yw'r Awdurdod wedi sefydlu proses eto i benderfynu ar gyfleoedd ehangach i amrywio ei ffrydiau incwm a gwella gwydnwch ariannol. Mae'n bwysig bod yr Awdurdod yn cydnabod bod angen amrywio ei incwm ymhellach i fynd i'r afael â diffygion yn y gyllideb yn y dyfodol ac yn cynnwys proses arfarnu opsiynau gadarn fel rhan o'i ddull gweithredu yn y dyfodol.

Trefniadau atebolrwydd effeithiol a chraffu ar weithgarwch cynhyrchu incwm

- 34 Y tu hwnt i gymeradwyo rhai bidiau grant, nodwyd gennym fod trefniadau llywodraethu'r Awdurdod heb eu profi o ran arallgyfeirio incwm. Mae prif bileri strwythur llywodraethu'r Awdurdod yn craffu ar lefel uchel ac yn darparu cyfeiriad strategol ar gyfer ei waith. Caiff y pwyllgorau allweddol eu hysbysu a'u cefnogi gan

is-bwyllgorau a gweithgorau penodol, lle gall Aelodau ac uwch-swyddogion graffu'n fanylach ar berfformiad (er enghraifft byrddau Plas Tan y Bwlch a'r Ysgwrn). Fodd bynnag, yn fwy cyffredinol, mae'n bwysig bod Aelodau'n darparu cyfeiriad strategol i'r Awdurdod sy'n cydnabod y risgiau ariannu hirdymor y mae'n eu hwynebu. Ar hyn o bryd, nid yw fframwaith sicrwydd yr Awdurdod wedi'i sefydlu i graffu a goruchwylio penderfyniadau arallgyfeirio incwm sy'n peri mwy o risg. Os bydd yr Awdurdod yn dilyn dulliau gwahanol yn y dyfodol, mae angen mynd i'r afael â hyn.

Rhan 3 – Arferion gorau wrth arallgyfeirio incwm

- 35 Er bod pob Awdurdod Parc Cenedlaethol yn gweithredu o fewn eu hamgylchedd a'u sylfaen asedau eu hunain, mae enghreifftiau lle mae Awdurdodau wedi bwrw ymlaen ag arallgyfeirio incwm. Bwriad yr enghreifftiau hyn yw dangos sut y gellir cyflawni hyn, er mwyn ysgogi syniadau posibl yn lleol. Mae'r ddau yn dangos pwysigrwydd gosod gweledigaeth strategol a darparu arweiniad clir ar arallgyfeirio incwm.

Awdurdod Parc Cenedlaethol South Downs

- 36 Yn y blynyddoedd diwethaf, mae Awdurdod Parc Cenedlaethol South Downs wedi datblygu strategaeth aml-faes ar gyfer arallgyfeirio ei incwm gyda'r nod o wneud ei waith yn fwy cynaliadwy. Er enghraifft, trosglwyddwyd perchnogaeth Parc Gwledig Blaendulais i Awdurdod Parc Cenedlaethol South Downs o Gyngor Sir Dwyrain Sussex ym mis Gorffennaf 2021. Er mwyn gwneud y mwyaf o'r cyfle masnachol a gynigir gan y buddsoddiad hwn, mae Awdurdod Parc Cenedlaethol South Downs wedi ymgorffori Cwmni Masnachu, South Downs Commercial Operations Ltd. Mae cam cyntaf y gwaith ar Barc Gwledig Blaendulais yn cynnwys buddsoddiad o ychydig o dan £2 filiwn (gan Awdurdod Parc Cenedlaethol South Downs a'r ymddiriedolaeth elusennol annibynnol, South Downs National Park Trust) ac mae'n canolbwyntio ar sicrhau bod y cyfleusterau yn eu lle i fodloni niferoedd ymwelwyr yn effeithiol ac i ofalu am y dirwedd.
- 37 Mae gan Awdurdod Parc Cenedlaethol South Downs darged i gynyddu cyfran y Parc Cenedlaethol a reolir ar gyfer natur o 25% i 33% gyda'r nod o ail-greu 13,000 hectar o dir erbyn 2030. Ynghyd â'r Awdurdod, lansiodd Ymddiriedolaeth Parc Cenedlaethol South Downs Ymgyrch ReNature ym mis Gorffennaf 2021. Mae'n bwriadu adfer 1,000 hectar y flwyddyn drwy brosiectau sy'n cefnogi tîrffeddiannwyr er mwyn sicrhau arian preifat, gan newid arferion rheoli tir presennol o blaid byd natur.
- 38 Yn 2023-24, mae Awdurdod Parc Cenedlaethol South Downs wedi gosod targed uchelgeisiol i godi £2.5 miliwn y flwyddyn mewn incwm hunangynrchedig. Y nod yw cefnogi'r gwaith o gyflawni ei Chynllun Rheoli Partneriaeth (PMP), drwy gynigion i ffynonellau statudol a chefnogaeth i Ymddiriedolaeth Parc Cenedlaethol South Downs i barhau i adeiladu ffrwd incwm cynaliadwy o roddion a chymynroddion.

Awdurdod Parc Cenedlaethol Ardal y Llynnoedd

39 Yn ei Ddatganiad o Gyfrifon 2021-22, cafodd Awdurdod Parc Cenedlaethol Ardal y Llynnoedd £5.79 miliwn mewn grantiau a chyfraniadau gan y llywodraeth ond cynhyrchodd hefyd £10.27 miliwn mewn incwm o ffynonellau eraill. Er bod gan Awdurdod Parc Cenedlaethol Ardal y Llynnoedd bortffolio asedau sylweddol – gwerth £35 miliwn – mae hefyd yn blaenoriaethu gwaith ar optimeiddio incwm, gan weithredu yn unol â set o egwyddorion sy'n helpu i sicrhau'r enillion mwyaf posibl ar ei asedau. Mae'r egwyddorion hyn yn glynu'n agos at flociau adeiladu masnacheiddio ac yn berthnasol i bob Awdurdod Parc Cenedlaethol ac yn cynnwys:

- strategaeth fasnachol, y mae Bwrdd Strategaeth Fasnachol a gweithgor o aelodau a swyddogion yn craffu ar ei chyflawni i oruchwylio gweithgarwch masnachol;
- dadansoddiad trylwyr o'i bortffolio asedau a pholisi digyfaddawd ar waredu asedau nad ydynt yn dod â budd digonol i'r Awdurdod;
- diwylliant sy'n cydnabod pwysigrwydd cynhyrchu incwm i awdurdodau parciau cenedlaethol;
- ymrwymiad cryf gan arweinwyr sy'n helpu i ysbrydoli meddylfryd cadarnhaol ar draws y sefydliad; a
- diwylliant ac amgylchedd cadarnhaol sy'n annog arloesi a chymryd risgiau ond sy'n sicrhau bod staff yn teimlo'n 'ddiogel i fethu'.

Atodiad 1

Rhestr wirio hunanasesu

Yn unol â'n hargymhellion a nodir yn **Arddangosyn 2**, mae'r rhestr wirio isod yn helpu i arwain yr Awdurdod wrth asesu ei gryfderau a'i wendidau presennol, gan helpu i lywio ei strategaeth arallgyfeirio incwm yn y dyfodol.

Arddangosyn 5: Pennu gweledigaeth glir a dull strategol o arallgyfeirio incwm

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
Mae gennym ddull corfforaethol y cytunwyd arno ar draws yr Awdurdod i arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.		
Mae gennym set glir o egwyddorion a gwerthoedd sy'n nodi'r hyn rydym yn ceisio ei gyflawni drwy arallgyfeirio incwm.		
Rydym yn canolbwyntio ar werth cymdeithasol ac egwyddorion buddsoddi 'moesegol' yn ein gwaith arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.		
Mae ein hymagwedd at arallgyfeirio incwm yn rhan o 'ddarlun ehangach' ac nid yw'n cael ei ystyried yn rywbeth y tu allan i weithgarwch craidd yr Awdurdod.		
Rydym wedi ymgorffori arallgyfeirio incwm o fewn rhaglenni trawsnewid hirdymor.		
Rydym yn glir ynghylch manteision a risgiau arallgyfeirio incwm i gymunedau lleol, ymwelwyr, yr economi leol a busnesau lleol.		

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
Rydym wedi diffinio'n glir yr hyn sy'n arallgyfeirio incwm ar gyfer yr Awdurdod a'r hyn nad ydyw.		
Mae ein dull arallgyfeirio incwm yn cyd-fynd â'n dibenion a'n dyletswydd statudol.		
Mae ein dull arallgyfeirio incwm wedi'i integreiddio a'i gysylltu ag amcanion llesiant, amcanion Cynllun Rheoli'r Parc Cenedlaethol, a strategaethau allweddol eraill yr Awdurdod.		
Rydym yn ceisio sicrhau bod gweithgareddau arallgyfeirio a chynhyrchu incwm yn gwneud mwy nag elw yn unig, ac yn gwneud cyfraniad ehangach i'n hardal a'n cymunedau lleol.		
Rydym wedi nodi pwy sy'n atebol am wneud penderfyniadau ar arallgyfeirio a chynhyrchu incwm; mae'n amlwg pwy sy'n gyfrifol.		

Arddangosyn 6: Cytuno ar y paramedrau ar gyfer dilyn ffrydiau incwm newydd

Materion i ni eu hystyried a chytuno arnynt	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
Rydym am ddilyn gweithgarwch arallgyfeirio a chynhyrchu incwm sy'n cyd-fynd â'n dibenion a'n dyletswydd statudol.		

Materion i ni eu hystyried a chytuno arnynt	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
<p>Rydym am ddilyn gweithgarwch arallgyfeirio a chynhyrchu incwm sy'n cefnogi'r gwaith o gyflawni'r amcanion yn ein Cynllun Rheoli'r Parc Cenedlaethol.</p>		
<p>Rydym am ddilyn gweithgarwch arallgyfeirio a chynhyrchu incwm sy'n adeiladu ar ein gwasanaethau presennol.</p>		
<p>Rydym am fynd i feysydd cwbl newydd o weithgarwch arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.</p>		
<p>Dim ond o fewn ein ffiniau daearyddol yr ydym am ddilyn gweithgarwch arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.</p>		
<p>Rydym yn barod i ddilyn cyfleoedd mewn ardaloedd eraill y tu hwnt i ffiniau'r Parc.</p>		
<p>Rydym yn gyfforddus yn cystadlu â busnesau lleol.</p>		
<p>Rydym yn gyfforddus yn cystadlu â'r trydydd sector</p>		
<p>Rydym yn gyfforddus yn cystadlu ag Awdurdodau Lleol.</p>		
<p>Rydym yn awyddus i adennill yr holl gostau sy'n gysylltiedig â'r gweithgarwch.</p>		

Materion i ni eu hystyried a chytuno arnynt	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
<p>Rydym yn ceisio gwneud y defnydd gorau posibl o elw.</p>		
<p>Rydym yn glir ynghylch sut y byddwn yn defnyddio'r elw a grëwn.</p>		
<p>Rydym wedi cytuno ar lefel dderbyniol o risg i fentrau arallgyfeirio a chynhyrchu incwm unigol.</p>		
<p>Wrth ystyried a chymeradwyo menter, gwyddom:</p> <ul style="list-style-type: none"> • faint o risg rydym yn ei hwynebu; • faint o risg y byddwn yn ei chymryd; a • faint o risg y mae ein rhanddeiliad yn gyfforddus i ni ei chymryd. 		
<p>Rydym wedi cynnwys ymwelwyr, cymunedau, busnesau a rhanddeiliaid eraill i'n helpu i ddiffinio beth ddylai arallgyfeirio a chynhyrchu incwm ei olygu ar gyfer ein Hawdurdod Parc Cenedlaethol.</p>		
<p>Rydym yn deall effaith amrywio ffrydiau incwm ar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ecosystem y Parc • Ymwelwyr • Ein cymunedau • Busnesau • Partneriaid • Rhanddeiliaid 		
<p>Rydym wedi mesur beth sy'n fforddiadwy i'n hymwelwyr a'n cymunedau.</p>		

Materion i ni eu hystyried a chytuno arnynt	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
Rydym yn cyfathrebu'n effeithiol yn fewnol ac yn allanol beth yw arallgyfeirio a chynhyrchu incwm ar gyfer yr Awdurdod Parc Cenedlaethol hwn a beth nad ydynt.		
Rydym wedi sefydlu set o safonau moesegol a chymdeithasol gyfrifol ar gyfer arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.		
Rydym yn mynnu bod cyflenwyr, benthycwyr a phartneriaid yn gweithredu yn unol â'n safonau moesegol a chymdeithasol gyfrifol.		

Arddangosyn 7: Sicrhau bod asedau a gwasanaethau presennol yn gweithio mor effeithlon â phosibl

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
Mae gennym weledigaeth y cytunwyd arni o'r hyn y mae'n ei olygu i ni i'n hasedau a'n gwasanaethau weithio yn y ffordd orau bosibl.		
Mae'r holl asedau a gwasanaethau presennol yn cyd-fynd â'n dyletswyddau a'n diben statudol.		

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
Mae'r holl asedau a gwasanaethau presennol yn helpu i gyflawni amcanion ein Cynllun Rheoi'r Parc Cenedlaethol.		
Rydym yn glir bod yn rhaid i'r holl asedau a gwasanaethau naill ai fod yn niwtral o ran cost, darparu elw i'r Awdurdod neu helpu'r Awdurdod i gyflawni ei ddiben, ei ddyletswydd a'i amcanion.		
Mae gennym bolisi rheoli asedau priodol, ac mae hwn wedi'i integreiddio â strategaethau perthnasol eraill gan gynnwys ein strategaeth arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.		
Rydym yn adolygu ein sylfaen asedau presennol yn rheolaidd ac yn cael gwared ar asedau nad ydynt o fudd ariannol neu strategol i'r Awdurdod, neu sy'n annhebygol o wneud hynny yn y dyfodol.		
Mae gennym y capasiti gweithlu a'r sgiliau cywir ar waith i gynhyrchu cymaint o incwm â phosibl o'n hasedau a'n gwasanaethau presennol.		
Rydym wedi cytuno ar lefel y cymhorthdal a ddarperir i wasanaethau ac asedau ac yn gwneud hynny mewn ffordd sy'n adlewyrchu 'gwir' gost rhedeg asedau ac yn ail-fuddsoddi unrhyw wargedion yn briodol.		

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
Mae gennym bolisi clir ynghylch sut y defnyddir yr elw/gwarged a gynhyrchir, gan gynnwys buddsoddi i wneud gwasanaethau yn fwy proffidiol yn y dyfodol.		
Rydym wedi rhoi targedau incwm ar waith lle y bo'n briodol.		
Mae prosesau yn ymwneud ag asedau a gwasanaethau yn cael eu hadolygu'n rheolaidd er mwyn sicrhau eu bod yn rhoi gwerth am arian e.e. defnyddio darvoudion maint wrth gaffael.		
Ar gyfer pob ased, rydym yn glir ynghylch y cydbwysedd rhwng cynhyrchu incwm a darparu gwasanaeth.		
Mae prosesau llywodraethu yn cynnwys adolygiad rheolaidd o'r gost ariannol a'r budd strategol a ddaw yn sgil asedau a gwasanaethau presennol i'r Awdurdod.		

Arddangosyn 8: Ymgorffori'r diwylliant, y sgiliau a'r capasiti cywir i amrywio a chynhyrchu incwm

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
Rydym wedi rhoi blaenoriaeth i greu diwylliant masnachol a meddylfryd entrepreneuriaidd o fewn yr Awdurdod.		
Rydym wedi gosod disgwyliadau realistig o ran beth yw arallgyfeirio a chynhyrchu incwm i ni, ac mae pob rhan o'r Awdurdod yn deall hyn yn glir.		
Rydym yn deall bod arallgyfeirio a chynhyrchu incwm yn rhan o'r drefn feunyddiol yma, ac adlewyrchir hyn yn ein gwerthoedd.		
Mae gennym arweinwyr ymroddedig, gweladwy iawn, gyda nodau clir ar gyfer arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.		
Mae gennym dîm rheoli swyddogion cryf sy'n glir ar arallgyfeirio a chynhyrchu incwm sy'n cefnogi'r gwaith o gyflawni ein nodau.		
Rydym wedi gosod disgwyliadau clir y bydd penderfyniadau sy'n ymwneud ag arallgyfeirio a chynhyrchu incwm yn cael eu gwneud yn dryloyw a chyn gynted ag y bo'n briodol i wneud hynny.		
Mae lefelau uchel o ymrwymiad i gydweithio i gyflawni gweledigaeth a strategaethau arallgyfeirio a chynhyrchu incwm yr Awdurdod.		

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
<p>Mae gennym y profiad, y wybodaeth a'r sgiliau cywir sydd eu hangen i ddilyn gweithgareddau arallgyfeirio a chynhyrchu incwm yn llwyddiannus.</p>		
<p>Mae gennym ddigon o swyddogion i wneud gwaith arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.</p>		
<p>Mae gennym swyddogion yn y gwasanaethau cywir a chyda'r hynafedd gofynnol i wneud gwaith arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.</p>		
<p>Gallwn recriwtio'r bobl gywir gyda'r sgiliau cywir i gyflawni ein gwaith arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.</p>		
<p>Rydym wedi nodi sut y bydd yr Awdurdod yn rhoi'r sgiliau allweddol i aelodau etholedig a swyddogion i gyflawni a chraffu'n llwyddiannus ar arallgyfeirio a chynhyrchu incwm, gan gynnwys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dadansoddi marchnadoedd a galw • Marchnata a gwerthu • Prasio a masnachu 		
<p>Mae gennym raglen hyfforddi sy'n arfogi ein swyddogion a'n haelodau i wneud gwaith arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.</p>		
<p>Rydym wedi diffinio ac egluro rolau, cyfrifoldebau a'r pwerau cyfreithiol ar gyfer dilyn gweithgarwch arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.</p>		

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
<p>Rydym wedi cymryd barn gyfreithiol i gefnogi pob agwedd ar weithgarwch arallgyfeirio a chynhyrchu incwm, ac yn enwedig sut i drin yr elw a godir, ac mae swyddogion yn glir ynghylch sut i fynd i'r afael â hyn.</p>		
<p>Gallwn ddefnyddio sgiliau a gwybodaeth ein busnesau a'n rhanddeiliaid lleol i'n helpu i ddatblygu ein gweithlu i ddod yn fwy medrus yn fasnachol.</p>		
<p>Mae gennym ddiwylliant dysgu agored a gonest i helpu'r Awdurdod i ddysgu o benderfyniadau buddsoddi o fannau eraill a defnyddio'r wybodaeth hon i lunio ein dulliau gweithredu.</p>		

Arddangosyn 9: sefydlu proses arfarnu opsiynau gadarn i benderfynu ar gyfleoedd i arallgyfeirio a chynhyrchu incwm

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
<p>Mae gennym broses arfarnu opsiynau glir ar gyfer penderfynu ar bob opsiwn arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.</p>		

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
<p>O fewn yr arfarniad opsiynau, rydym bob amser yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • diffinio'n glir ein hamcanion, y cyfyngiadau/risgiau, y gwobrau posibl a'r hyn rydym am ei gyflawni; • casglu digon o wybodaeth i ddeall yn llawn yr opsiynau sy'n cael eu hystyried; • ystyried ystod eang o opsiynau ar gyfer y fenter dan sylw; • cynnwys ystyriaeth o'r risg o 'wneud dim'; • asesu a dadansoddi opsiynau gan ddefnyddio matrices graddio/sgorio y cytunwyd arno; a • dewis yr opsiwn priodol yn seiliedig ar ein dadansoddiad. 		
<p>Rydym yn gwneud penderfyniadau tryloyw yn seiliedig ar wybodaeth o ansawdd da wrth benderfynu ar bob opsiwn arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.</p>		
<p>Rydym yn gweithredu'r penderfyniad a wnaed ar ôl cwblhau gwerthusiad opsiynau yn effeithiol ac yn amserol.</p>		
<p>Mae gennym drefniadau rheoli perfformiad cadarn ar waith i fonitro'r broses o gyflawni'r opsiwn a ddewiswyd.</p>		

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
<p>Rydym wedi sefydlu proses diwydrwydd dyladwy briodol, ac rydym yn defnyddio'r broses hon i'n cefnogi wrth gymeradwyo opsiynau a rheoli risgiau. Mae ein hasesiad diwydrwydd dyladwy yn ein harwain i wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gosod targedau a nodau cynllun busnes sy'n realistig ac y mae modd eu cyflawni; • ymchwilio i'r farchnad, a'i hasesu, a nodi ein safle ynddi; • asesu i ba gyfeiriad y mae'r farchnad yn symud, a sut bydd hyn yn cael effaith ar werth/llwyddiant ein menter; • nodi a dadansoddi pwy yw ein cystadleuwyr cryfaf a gwannaf, ac asesu sut byddwn yn perfformio yn eu herbyn; • nodi ein sylfaen gwsmeriaid a phennu proffil o ddefnydd tebygol ein menter, a'r galw amdani; • gwerthuso ein rhagolygon ar gyfer cyflawni ein refeniw rhagweledig ac yn ystod pa gyfnod; • nodi amrywiaethau mewn pris ar gyfartaledd yn hanesyddol; • rhagweld prisiau at y dyfodol; a • modelu gwariant refeniw a gwariant cyfalaf. 		
<p>Mae ein proses arfarnu opsiynau yn cynnwys asesiad penodol o sut y bydd unrhyw fentrau a gymeradwyir gennym yn darparu gwerth cymdeithasol i'r Awdurdod.</p>		
<p>Rydym yn adolygu effeithiolrwydd ein penderfyniadau ac yn cynnal gwerthusiad ar ôl gweithredu i sicrhau bod yr amcanion a osodwyd gennym yn cael eu cyflawni.</p>		

Arddangosyn 10: trefniadau atebolrwydd effeithiol a chraffu ar weithgarwch arallgyfeirio a chynhyrchu incwm

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
Mae gennym raglen hyfforddi sy'n galluogi ein haelodau etholedig i graffu'n effeithiol ar fentrau masnachol a dulliau eraill o arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.		
Mae gennym strwythurau llywodraethu clir a phriodol i werthuso, craffu a chymeradwyo gweithgarwch arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.		
Rydym wedi prif ffrydio ac integreiddio craffu ar arallgyfeirio a chynhyrchu incwm yn ein trefniadau llywodraethu corfforaethol.		
Rydym yn gweithredu mewn ffordd dryloyw, ac mae pawb yn glir o ran sut mae penderfyniadau ar gymeradwyo opsiynau arallgyfeirio a chynhyrchu incwm yn cael eu gwneud a chan bwy.		
Mae gennym ddiwylliant hyderus o ran gwneud penderfyniadau ac nid yw aelodau etholedig yn ofni herio swyddogion a dwyn pobl i gyfrif.		
Mae'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau ar arallgyfeirio a chynhyrchu incwm yn atebol am eu dewisiadau ac yn cael eu dwyn i gyfrif drwy drefniadau llywodraethu clir.		

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
<p>Rydym yn cael gwybodaeth o ansawdd da er mwyn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • barnu a ddylem gymeradwyo opsiwn arallgyfeirio a chynhyrchu incwm; a • monitro a gwerthuso perfformiad ein hopsiynau o ran arallgyfeirio a chynhyrchu incwm yn llawn. 		
<p>Rydym yn defnyddio arbenigwyr i'n helpu i graffu ar opsiynau arallgyfeirio a chynhyrchu incwm.</p>		
<p>Mae ein gwaith craffu yn ychwanegu gwerth ac nid yw'n arafu'r broses o wneud penderfyniadau yn ddiangen.</p>		
<p>Rydym yn gwneud gwaith craffu cyn penderfynu er mwyn helpu i lunio dewisiadau.</p>		
<p>Rydym yn gwneud gwaith craffu ar ôl gwneud penderfyniad er mwyn sicrhau bod yr hyn rydym yn ei gymeradwyo yn gweithio.</p>		
<p>Rydym yn gosod targedau a mesurau llwyddiant i farnu gwelliant dros amser, ac yn monitro'r rhain pan y cytunwyd arnynt.</p>		
<p>Rydym yn asesu risg gweithgareddau ac yn sicrhau bod yr un lefel o drefniadau llywodraethu ac atebolrwydd yn ymestyn i bob gweithgaredd arallgyfeirio a chynhyrchu incwm risg uchel yn gyson.</p>		

Materion i ni eu hystyried	Mae gennym safbwynt clir ynghylch hyn, ac nid oes angen gwneud unrhyw waith pellach	Mae angen i ni wneud mwy o waith i fod yn glir ynghylch hyn
Mae gennym drefniadau dirprwyo effeithiol ar gyfer cymeradwyo gweithgarwch arallgyfeirio a chynhyrchu incwm risg isel.		
Rydym yn craffu ar ein holl fentrau arallgyfeirio a chynhyrchu incwm er mwyn sicrhau eu bod yn darparu ar gyfer yr Awdurdod.		
Mae ein gwaith monitro a gwerthuso o fentrau arallgyfeirio a chynhyrchu incwm yn canolbwyntio'n benodol ar ba werth cymdeithasol a gaiff ei ddarparu.		
Rydym yn rhannu'r hyn a ddysgwyd, ac yn defnyddio'r dystiolaeth gan Awdurdodau Parciau Cenedlaethol eraill yng Nghymru ac mewn mannau eraill i ddysgu beth sy'n gweithio, beth sydd ddim yn gweithio, y risgiau a wynebwn a'r manteision posibl.		

Archwilio Cymru

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.